

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Jämtlands län

Datum: 2023-02-21

Områdesnummer: NRO 23 055

Områdesnamn: Hamrafjället

Kommun: Härjedalen

Kartblad:

Koordinat (N, E): 6942340, 360330 (SWEREF99 TM)

Area: 3 248 hektar

Naturgeografisk region: 35i Fjällen i Dalarna, Härjedalen & södra Jämtland

Kust/havsregion: ej aktuellt

Regionindelning för sjöar och vattendrag: ej aktuellt

Agrar kulturlandskapsregion: Södra Norrlands fjälltrakter

Landskapsformer: Fjällmassiv, Ängsbjörkskog, Myrmark, Våtmarkslandskap

Riksvärde: Geovetenskap, Botaniska värden, Fågelvärden, Fjällskog, Hävdade marker, Våtmarkslandskap

Värdebeskrivning: Hamrafjället med dess intressanta geologi och branta sydsluttning, de artrika ängs- och slåttermarkerna samt det sjö-, myr- och skogskomplex som finns i områdets norra del utgör grunderna för riksintresset.

Inom riksintresseområdet finns berggrundsgeologiska värden som endast delvis är kända, men forskning pågår och kan bringa nytt ljus över jordens utveckling. I Hamrafjället finns Ottfjällsdiabaser som har daterats till att vara 596 miljoner år gamla. Dessa diabaser genomskär glacialt bildade avsättningar från nedisningar som skedde för cirka 720-635 miljoner år sedan och kalksten som bildats under mycket varma förhållanden. Berggrunden vittnar således om extrema klimat och mycket snabba skiftningar i jordens klimat.

Den fjällnära skogen ovan och nedanför den juridiska fjällskogsgrensens utgör ett större sammanhängande område av skogar med mycket höga naturvärden. Som ett av de sista intakta skogslandskapen i Europa har den "Skandinaviska fjällkedjans gröna bälte" stor internationell betydelse. Detta bälte är ett av få

områden där det fortfarande förekommer en ekosystemmångfald, i form av intakta naturskogslandskap med en mångfald av intakta ekosystem och mer eller mindre intakta naturliga landskapsomfattande processer som översvämning, stormar och skogsbränder. Fjällskogarna bidrar till en hög ekologisk funktionalitet för ett stort antal arter, såsom lavar, mossor, svampar, örter, insekter och fåglar. Många arters möjlighet till långsiktig överlevnad är beroende av den fjällnära naturskogens goda förekomst av nödvändiga strukturer och företeelser så som till exempel döda träd i olika nedbrytningsstadier, gamla och senvuxna träd, brandskadade träd och kolad ved, hänglavsrika miljöer med hög och stabil luftfuktighet. Vid sidan av fjällskogarnas egenvärde har de sannolikt även stor betydelse för bevarande av biologisk mångfald i skogslandskapet öster om fjällen. Detta genom att fjällskogar med intakt grön infrastruktur kan stödja artpopulationer och bidra med spridning till det fragmenterade inlandet och kusten, givet att fungerande nätverk kan skapas genom restaurering i produktionsskogslandskapet. Fjällskogarna utgör en viktig livsmiljö för renen genom dess rikliga förekomst av lavar samt bidrar till betesro och skydd mot rovdjur.

Delar av riksintresseområdet utgör ett samiskt kulturlandskap där renen och den samiska renskötseln under lång tid varit och är en del av det landskapet. Renbetet bidrar till bevarandet av fjälllandskapets höga natur- och kulturvärden. Som betesdjur är renen en nyckelart i fjällens ekosystem och det finns flera positiva effekter av renbete på fjällens biologiska mångfald.

Hamrafjället är ett gammalt fåboddkulturlandskap med stora botaniska värden. Örtrik hävdpräglad fjällbjörkskog med insprängd ängsmark breder ut sig på fjällets sydsluttningar. Här finns mer än 400 olika växtarter och fjället kallas ibland blomsterfjället. Kärlväxtrikedomen beror bland annat på områdets näringsrika markförhållanden och rörligt markvatten, ett fördelaktigt lokalklimat där t.ex. det sydvända läget ger relativt hög temperatur under sommaren och snabb upptorkning på våren. Området har i århundraden nyttjats för fåboddrift och den småskaliga markanvändningen såsom skogsbete, slåtter och vedtäkt har bidragit till mångfalden. Markanvändningen har också gett upphov till biologiskt kulturarv i form av betespåverkade träd samt hävdgynnade växter, svampar och insekter. I början av 1900-talet fanns tolv fåbodar, men den sista lades ner 1971. I dag pågår restaureringar och i delar av området har slåtter och bete återupptagits. Särskilt slåttermarkerna, rikkärren och den örtrika, betespräglade fjällbjörkskogen är artrika. Karaktärsarter är bl.a. olika sorters orkidéer, vitsippsranunkel (*Ranunculus plataniifolius*), kransrams (*Polygonatum verticillatum*) och fjällgentiana (*Gentiana nivalis*).

I norr omfattar riksintresseområdet ett varierat landskap med myrar, skogar, sjöar, tjärnar och vattendrag. Det förekommer både blandmyrar med fattigkärrskaraktär samt backkärr av typen extremrikkärr.

Huvudkriterier: A, B, C, D

Förutsättningar för bevarande: Områdets bevarande förutsätter att området skyddas mot exploatering, infrastruktur och alltför hårt exploateringstryck i form av turism, besöksnäring och organiserat friluftsliv.

Områdets värden kan påverkas negativt av täktverksamhet och vindkraftsetablering samt exploatering i form av utbyggnad av skidspår, pister och liftsystem samt utbyggnad av fritidshus, stugor, lägenhetshotell mm.

Det största hotet mot ängs- och betesmarkerna i området är igenväxning, utebliven hävd samt exploatering. Fortsatt jordbruk med naturvårdsinriktad betesdrift och ängsbruk samt restaurering av ängar och naturbetesmarker är en förutsättning för att bibehålla områdets värden.

Säkerställande: Södra delen av riksintresseområdet är skyddat i form av naturreservat. Hamrafjällets naturreservat (NRV-ID 2 000914) bildades 1974 och ändrades 2010. Naturreservatet är även utpekade Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Natura 2000-området Hamrafjällets (SE0720223) bevarandeplan fastställdes 2018.

Områdets huvuddrag: Hamrafjället är en del av den skandinaviska fjällkedjan, men de Ottfjällsdiabaser, den kalksten och de glacialt bildade avsättningarna som kan ge oss ny kunskap om jordens klimat uppstod flera hundra miljoner år innan bergskedjans bildande. Fjällkedjans bildande är ett resultat av plattetektoniska händelser åtskilda i både tid och processer. En kollision mellan de två kontinentplattorna Baltica och Laurentia bildade för cirka 400 miljoner år sedan, genom överskjutningar av berggrundssjok (skollor), den mycket stora bergskedjan Kaledoniderna. Denna kollision var en del av uppbyggnaden av storkontinenten Pangaea. Efter långa tider av erosion har Kaledoniderna som form betraktat i stort nöts ner, men dess geologiska ”rötter” finns kvar på landytan. För cirka 60 miljoner år sedan höjdes den gamla bergskedjas berggrund uppåt till en ny bergskedja, Skanderna. Denna gång berodde upphöjningen av jordskorpan, högre i väst och lägre i öst, på en plattetektonisk spridningszon (riftzon) som delade den dåvarande superkontinenten Pangaea. Detta innebar samtidigt födelsen av Nordatlanten. Sedan dess har vår fjällkedja, Skanderna, fortsatt vittra och eroderas. Under de senaste 2,5 miljoner åren har upprepade nedisningar utsatt berggrunden för erosion och ackumulation som skapat en rad olika landskaps- och terrängformer. Nedisningarna har också gett upphov till en rad avlagringar och terrängformer i de lösa jordlagren, exempelvis moränryggar, drumlinor och Rogenmorän. Vid foten av Hamrafjällets brant mot sydost påträffas ett antal ospecificerade moränryggar. Norr om fjället präglas landskapet framför allt av Rogenmorän och drumliniserade ytor finns längst i norr. Drumlinerna är orienterade parallellt med isens rörelseriktning och uppträder ofta svärmvis. På fjällets västsluttningar finns välutvecklad solifluktionsmark där jord har flutit ut.

Hamrafjällets sydsluttning är mycket artrik med växter som är typiska både för södra och norra Norrland. Rasmarkerna uppvisar sydväxtbergsväxtvegetation med

frodig och örtrik ängsvegetation. Dominerande arter är daggekåpa, fjällvedel, skogsnäva, rödven och tuvtåtel. Längs fjällets sydvästslutning dominerar ängsbjörkskog. Fältskiktet utgörs här av en artrik örtvegetation dominerad av högrörter. Insprängda i björkskogen finns ett flertal ängar som utnyttjas för slåtter och kreatursbete. Hamrafjällets karakteristiska fjällsidor, hamrarna, och dess rasbranter är delvis skyddade som fågelskyddsområde. Hamrafjället är en del av ett fjällmassiv som bildar sydgräns för en rad arktiska vadare och även andra fjällfåglar. Några arter vistas här nära sina nordliga utbredningsgränser. Större myrar uppträder framför allt vid Anderssjökölen samt sydost om Svarthammaren. Vid Anderssjökölen är blandmyrar med fattigkärrskaraktär vanligast. Det andra myrområdet omfattar backkärr med olika näringsstatus varav en betydande del extremrikkärr. Bland arterna märks flera orkidéer.

Anmärkningar: Området berör även andra riksintressen.

Referenser:

- Hamrafjällets naturreservat (NRV-ID 2 000914).
 Bevarandeplan för Hamrafjällets (SE0720223).
 Länsstyrelsen Jämtlands län, 2009. Ny skötselplan för Hamrafjällets naturreservat, Härjedalens kommun.
 Angelstam P., m.fl. 2004: Targets for boreal forest biodiversity conservation – a rationale for macroecological research and adaptive management. *Ecological bulletins* 51, s. 491.
 Svensson, J., Bubnicki, J.W., Jonsson, B.G., Andersson, J. & Mikusiński, G. 2020a. Conservation significance of intact forest landscapes in the Scandinavian Mountains Green Belt. *Landscape Ecology* 35, 2113-2131.
 Potapov, P., Hansen, M. C., Laestadius, L., Turubanova, S., Yaroshenko, A., Thies, C. & Esipova, E. 2017. The last frontiers of wilderness: Tracking loss of intact forest landscapes from 2000 to 2013. *Science Advances* 3, 1–13.
 Kuuluvainen, T., Hofgaard, A., Aakala, T. & Jonsson, B.G. 2017. North Fennoscandian mountain forests: History, composition, disturbance dynamics and the unpredictable future. *Forest Ecology and Management* 385, 140-149.
 Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår, En kunskapssammanställning om renar och renbete, CBM:s skriftserie nr 68, 2012, Sametinget, Kiruna & Centrum för biologisk mångfald, Uppsala, Håkan Tunón.
 Förslag till en strategi för miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö Redovisning av ett regeringsuppdrag NV 04173-13, Naturvårdsverket.
 R. A. Kumpulainen, M. A. Hamilton, U. Söderlund & J. P. Nystuen (2021) U-Pb baddeleyite age for the Ottfjället Dyke Swarm, central Scandinavian Caledonides: new constraints on Ediacaran opening of the Iapetus Ocean and glaciations on Baltica, *GFF*, 143:1, 40-54, DOI: 10.1080/11035897.2021.1888314.